

Sygn. akt I UK 180/11

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 24 listopada 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Zbigniew Hajn (przewodniczący)

SSN Katarzyna Gonera

SSN Zbigniew Myszka (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania Wacława F. - "S." Transport i Spedycja przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych

z udziałem zainteresowanych: Aleksandra B. i in. , o ustalenie podstawy wymiaru składki na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 24 listopada 2011 r.,

skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 29 września 2010 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 29 września 2010 r. Sąd Apelacyjny - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Wydział III oddalił apelację wnioskodawcy (płatnika składek) Waława F. – „S.” Transport i Spedycja od wyroku Sądu Okręgowego Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 1 lutego 2010 r., wydanego w sprawie przy udziale zainteresowanych pracowników: Aleksandra B., Tomasza B. i Antoniego Ć., oddalającego odwołanie wnioskodawcy od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 10 sierpnia 2009 r., ustalających podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne dla zainteresowanych z uwzględnieniem wypłacanych przez płatnika składek diet oraz ryczałtów za noclegi w transporcie międzynarodowym.

W sprawie tej ustalono, że zainteresowani Aleksander B. i Antoni Ć. są zatrudnieni w firmie transportowej wnioskodawcy „S.” Transport i Spedycja od dnia 1 października 2004 r., a zainteresowany Tomasz B. od dnia 1 sierpnia 2007 r., na stanowiskach kierowców - mechaników. Wszyscy zainteresowani są zatrudnieni na podstawie umów o pracę na czas nieokreślony w pełnym wymiarze czasu pracy na stanowiskach kierowców w transporcie międzynarodowym. W umowach o pracę nie wskazano miejsca jej wykonywania, a przed ich zawarciem pracodawca poinformował zainteresowanych, że praca będzie wykonywana na terenie Polski i całej Europy. W związku z tym zainteresowani wykonują pracę kierowców w transporcie międzynarodowym na obszarze Europy. Waława F. nie wystawia na piśmie poleceń wyjazdu, a jedynie ustnie zleca pracownikom trasy wyjazdów. Po powrocie kierowcy sporządzali oświadczenia, które były podstawą wypłaty diet i ryczałtów za noclegi. Poza okresami urlopów wypoczynkowych, kierowcy nie mieli przerw w pracy, w czasie których czekali na wyjazd. Sporadycznie, gdy zjeżdżają do bazy, pomagają przy wykonywaniu niewielkich napraw samochodów. W razie poważniejszych awarii samochody oddawane są do serwisu. Przeprowadzona przez ZUS kontrola, obejmująca okres od 1 stycznia 2006 r. do 31 grudnia 2008 r., wykazała, że kierowcom zatrudnionym u wnioskodawcy wypłacano diety i ryczałty za noclegi, od których nie odprowadzono składek na ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenia zdrowotne, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych wobec zakwalifikowania tych świadczeń jako należnych z tytułu podróży służbowych. Na gruncie takich ustaleń Sąd Apelacyjny podzielił stanowisko

Sądu Okręgowego oraz organu rentowego, że zagraniczne wyjazdy pracowników wnioskodawcy (zainteresowanych) nie były podróżami służbowymi w rozumieniu art. 77⁵ k.p. W konsekwencji nie było podstaw do wypłaty diet i ryczałtów za noclegi w odniesieniu do zagranicznych wyjazdów. Przeciwnie, wypłacone zainteresowanemu świadczenia należało uznać za przychód, o którym mowa w art. 4 pkt 9 ustawy z dnia 13 października 1998 r. w systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2007 r. Nr 11, poz. 74, ze zm., zwanej dalej ustawą systemową), który na podstawie art. 18 ust. 1 ustawy systemowej oraz § 1 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe (Dz. U. Nr 161, poz. 1106, ze zm., zwanego dalej rozporządzeniem MPiPS z 18 grudnia 1998 r.), który stanowi podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe ubezpieczonych będących pracownikami.

Sąd Apelacyjny przyjął, że zainteresowani nie odbywali podróży służbowych w rozumieniu art. 77⁵ § 1 k.p. W tym zakresie odwołał się do judykatury Sądu Najwyższego, który w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 19 listopada 2008 r., II PZP 11/08 (OSNP 2009 Nr 13-14, poz. 166), uznał, że „kierowca transportu międzynarodowego odbywający podróże w ramach wykonywania umówionej pracy i określonym w umowie obszarze jako miejsce świadczenia pracy nie jest w podróży służbowej w rozumieniu art. 77⁵ § 1 k.p.". W uzasadnieniu tej uchwały stwierdzono, że z przepisu tego wynika „wprost, że podróż służbowa ma charakter incydentalny, jej podstawę formalną stanowi polecenie wyjazdu, które winno określać zadanie oraz termin i miejsce jego realizacji, przy czym zadanie nie może mieć charakteru generalnego, zatem nie jest podróżą służbową wykonywanie pracy w różnych miejscowościach, gdy przedmiotem zobowiązania pracownika jest stałe wykonywanie pracy w tych miejscowościach”. W tej interpretacji, wykonywanie zadania służbowego w rozumieniu art. 77⁵ § 1 k.p. nie jest wykonywaniem pracy określonego rodzaju, wynikającej z charakteru zatrudnienia, co oznacza, że „wykonywanie w ramach poniekąd ‘ruchomego’ miejsca pracy (stanowiska roboczego) nie stanowi podróży służbowej”. Odnosząc się do pojęć „stałego miejsca pracy” i „miejsca wykonywania pracy”, zawartego w 29 § 1 k.p., w uchwale wskazano, że pracownicy mobilni (kierowcy transportu międzynarodowego) nie

wykonyują incydentalnie zadania związanego z delegowaniem poza miejsce pracy, lecz ich charakter pracy wymusza nieustanne przebywanie w trasie, nie ma zatem do nich zastosowania ani hipoteza, ani dyspozycja normy prawnej zawartej w art. 77⁵ § 1 k.p. „Na marginesie” Sąd Najwyższy zwrócił uwagę, że od diet nie są uiszczane składki na ubezpieczenie społeczne i nie są odprowadzane podatki.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, stanowisko zawarte w opisanej uchwale ma zastosowanie w rozpoznawanej sprawie nawet wtedy, gdy „odpowiednie organy” nie kwestionowały praktyki nieodprowadzania składek od wypłacanych zainteresowanym pracownikom diet ani podatku dochodowego od osób fizycznych. Ponadto Sąd pierwszej instancji trafnie dokonał „zróżnicowania” pomiędzy charakterem pracy pracowników wnioskodawcy zatrudnionych w celu odbywania przejazdów w transporcie międzynarodowych, wykonujących stale pracę w ramach wyjazdów poza granice kraju „a charakterem pracy kierowców zatrudnionych w centrali ZUS czy w Ministerstwie Finansów, których wyjazdy poza miejsce siedziby pracodawcy (poza stałe miejsce pracy), mające charakter sporadyczny i odbywające się w ramach służbowego polecenia wyjazdu, odpowiadały definicji podróży służbowej z art. 77⁵ § 1 k.p., co skutkowało nabyciem przez tych ostatnich prawa do diet”.

Nieuprawnione przyjęcie, że podróż służbowa stale towarzyszy wykonywaniu obowiązków przez pracownika powoduje, że proporcje pomiędzy świadczeniami za pracę a zwrotem kosztów takich podróży ulegają odwróceniu, gdyż należności z podróży służbowych w przypadku zainteresowanych, wielokrotnie przekraczają kwoty wypłacanych wynagrodzeń za pracę, które otrzymywali w wysokości zbliżonej do wynagrodzenia minimalnego. Należności te nie były zatem w istocie zwrotem zwiększonych kosztów utrzymania poza domem, ale znaczącą częścią miesięcznego zarobku pracownika. Taki sposób ustalania wynagrodzenia pozwalał na „doraźne” pomijanie diet i ryczałtów za noclegi dla celów podatkowych i składkowych, co w konsekwencji „prowadzi do niższych świadczeń na wypadek zdarzenia losowego czy też zaniżenia wysokości świadczeń emerytalno-rentowych. Statuując prawo do diet i innych należności na pokrycie kosztów związanych z podróżą służbową ustawodawca przewidywał, iż tego rodzaju należności będą miały charakter marginalny w stosunku do wynagrodzenia osiąganego przez

pracownika i stanowić będą rzeczywistą rekompensatę zwiększonych wydatków ponoszonych w ciągu krótkiego czasu odbywania podróży służbowej a nie źródło przychodu pracownika nie objętego żadnymi obciążeniami publicznoprawnymi". W tym kontekście Sąd Apelacyjny zauważył, że w przypadku pracowników zatrudnionych za granicą u polskich pracodawców „granice poniżej której, niezależnie od wysokości naliczonej wartości diet, podstawa wymiaru składki nie może być niższa stanowi kwota przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w gospodarce narodowej” (§ 2 pkt 16 rozporządzenia MPiPS z 18 grudnia 1998 r.), tyle że w przypadku osób zatrudnionych w kraju i wykonujących w ramach podróży służbowych „brak jest takich ograniczeń”. Sąd ten uznał, że legislacyjne zmiany ustawy o czasie pracy kierowców, w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 12 lutego 2011 r. o zmianie ustawy o transporcie drogowym oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 43, poz. 246), obowiązują począwszy od 3 kwietnia 2010 r. W szczególności przyjęta definicja podróży służbowej kierowców, która pozwala „rozciągnąć” to pojęcie na każde zadanie służbowe polegające na wykonywaniu przewozu drogowego poza siedzibę pracodawcy, „nie może być traktowana jako wyjaśnienie przez ustawodawcę dotychczasowych wątpliwości interpretacyjnych związanych ze stosowaniem art. 77¹ k.p. w stosunku do kierowców, ale stanowi nową regulację, która nie może odnosić się do stanów faktycznych zaistniałych przed wejściem w życie omawianej zmiany”. Podstawy ani uzasadnienia do wstecznego uwzględnienia nowej definicji podróży służbowej kierowców nie zawierają przepisy wprowadzające, a w szczególności art. 7 ustawy zmieniającej, który nie ma zastosowania w odniesieniu do niewymienionych w nim postępowaniach w sprawach cywilnych z zakresu ubezpieczeń społecznych. „W niniejszej sprawie nie było natomiast kwestia sporną, czy z tytułu podróży służbowej, przysługują określone świadczenia, a jedynie, czy zainteresowani takie podróże służbowe odbywali”.

W skardze kasacyjnej wnioskodawca zarzucił naruszenie przepisów prawa materialnego przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie: 1/ art. 77⁵ k.p., art. 18 ust. 1 ustawy systemowej oraz § 2 ust. 1 pkt 15 rozporządzenia MPiPS z 18 grudnia 1998 r. przez uznanie, że kwoty wypłacane pracownikom z tytułu podwyższonych kosztów utrzymania w podróży służbowej stanowiły podstawę do

naliczenia składek na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne, 2/ art. 2 pkt 7 i art. 21a ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o czasie pracy kierowców (Dz. U. Nr 92, poz. 879, ze zm.) w brzmieniu obowiązującym od dnia 3 kwietnia 2010 r. oraz art. 7 ustawy z dnia 12 lutego 2010 r. o zmianie ustawy o transporcie drogowym oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 43, poz. 246, zwanej dalej nowelizacją z dnia 12 lutego 2010 r.) przez ich niezastosowanie w sprawie.

Wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania oparty został na występującym w sprawie istotnym zagadnieniu prawnym i potrzebie wykładni przepisów budzących poważne wątpliwości, tj. art. 77⁵ k.p., art. 18 ust. 1 ustawy systemowej, § 2 ust. 1 pkt 15 rozporządzenia MPiPS z 18 grudnia 1998 r. oraz art. 2 pkt 7, art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców, a także art. 7 nowelizacji z dnia 12 lutego 2010 r. Zdaniem skarżącego, wobec dokonanej przez ustawodawcę zmiany przepisów o czasie pracy kierowców, kwestia przysługujących tym pracownikom świadczeń z tytułu podróży służbowych powinna być przedmiotem ponownej analizy przez Sąd Najwyższy. Ponadto z art. 77⁵ § 1 k.p. jednoznacznie wynika, że diety i inne należności są zwrotem zwiększonych kosztów utrzymania. Czas pracy kierowcy przeznaczony na wykonywanie - w terminie i w państwie określonym przez pracodawcę - zadań wymagających ponoszenia przez pracownika dodatkowych kosztów (wyżywienia lub noclegów), z natury rzeczy kwalifikuje się jako odbywanie pracowniczych zagranicznych podróży służbowych, które wymagają zrekompensowania przez pracodawcę uzasadnionych kosztów poniesionych przez pracownika. Charakter pracy każdego pracownika zatrudnionego na stanowisku kierowcy jest taki sam, niezależnie od tego czy praca świadczona jest na terenie jednego miasta, na terenie kraju, czy też w transporcie międzynarodowym. Praca każdego z tych pracowników wykonywana jest poza siedzibą pracodawcy i zawsze polega na stałym przemieszczaniu się. Dlatego bez znaczenia jest obszar na jakim przemieszcza się kierowca-pracownik. Skarżący podkreślił też, że do dnia podjęcia uchwały składu siedmiu sędziów z dnia 19 listopada 2008 r., II PZP 11/08, tj. do dnia 19 listopada 2008 r., zobowiązanie pracodawcy do wypłacania pracownikom świadczącym pracę kierowcy w transporcie międzynarodowym diet i innych należności z tytułu pozostawania w podróży służbowej nie budził żadnych wątpliwości. Dopiero powołana uchwała spowodowała, że organ rentowy

potraktował należności wypłacane kierowcom w transporcie międzynarodowym jako podlegające obowiązkowi odprowadzenia składek na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne. Zaistniały stan niepewności rozwiązała nowelizacja z dnia 12 lutego 2010 r., a jej art. 7 jednoznacznie wynika, że zmienione przepisy należy także stosować do sytuacji sprzed wejścia w życie ustawy, mają one zatem zastosowanie w sprawie.

W konsekwencji skarżący wniósł o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy i zasądzenie kosztów postępowania według norm prawem przepisanych, w tym kosztów zastępstwa procesowego, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości oraz o przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest uzasadniona, albowiem w zaskarżonym wyroku Sąd Apelacyjny w sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych odwołał się do interpretacyjnych wywodów zawartych w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 19 listopada 2008 r., II PZP 11/08, (OSNP 2009 nr 13-14, poz. 166), która została wydana w sprawie ze stosunku pracy o wynagrodzenie za pracę w godzinach nadliczbowych i należności z tytułu diet i ryczałtów za noclegi. W tej innej sprawie pracowniczej skład powiększony wypowiedział pogląd, że kierowca transportu międzynarodowego odbywający podróże w ramach umówionej pracy i na określonym w umowie obszarze jako miejsce świadczenia pracy nie jest w podróży służbowej. Stanowisko to nie było adekwatne do osądzenia sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych „o ustalenie podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i zdrowotne”, skoro wymieniona uchwała powiększonego składu Sądu Najwyższego nie jest źródłem prawa i była wiążąca tylko w poddanej osądowi sprawie pracowniczej, która była w tej „danej” sprawie podłożem tej wypowiedzi interpretacyjnej najwyższej instancji sądowej (art. 398¹⁷ k.p.c.). Oznacza to, że zawarte w wymienionej uchwale składu powiększonego stanowisko nie mogło *eo ipso* ani *de iure* w rozpoznawanej sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych o ustalenie podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i

zdrowotne prowadzić do przypisania wypłaconym zainteresowanym kierowcom dietom i innym należnościom z tytułu noclegów za okresy przebyte w transporcie międzynarodowym charakteru prawnego przychodu w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych, osiąganego przez pracowników u pracodawcy z tytułu zatrudnienia, który stanowiłby podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne (§ 1 rozporządzenia MPiPS z 18 grudnia 1988 r.). Tymczasem Sądy obu instancji odmówiły tego typu niespornym pomiędzy stronami stosunków pracy należnościom charakteru prawnego świadczeń z tytułu zagranicznych wyjazdów służbowych w rozumieniu art. 77⁵ § 1 k.p., chociaż taki ich charakter (diety i kosztów noclegów za granicą) był uzgodniony i realizowany przez strony stosunku pracy, które tych pracowniczych należności nie kontestowały ani na gruncie prawa pracy, ani na gruncie prawa ubezpieczeń społecznych. W konsekwencji pracodawca nie płacił od tych należności składek na pracownicze ubezpieczenia społeczne lub zdrowotne. To, że wypłacane przez pracodawcę i przyjmowane przez pracowników diety i inne należności z tytułu odbywanych zagranicznych wyjazdów służbowych bywają niekiedy przy orzekaniu o pracowniczych roszczeniach z tytułu wynagrodzenia za pracę w godzinach nadliczbowych oceniane i uwzględniane w kontekście „zaniżenia” podstawy wymiaru dodatku za pracę nadliczbową, wynikającej z praktyki uzgadniania płacy zasadniczej oscylującej w granicach minimalnego wynagrodzenia za pracę, którą mają „rekompensować” tego typu należności z tytułu odbywanych w transporcie międzynarodowym zagranicznych podróży służbowych, nie uprawnia do automatycznego przypisania tym niespornym między stronami stosunku pracy należnościom innej natury prawnej, a w szczególności traktowania ich jako składniki wynagrodzenia za pracę i przychód ze stosunku pracy, od którego istnieje obowiązek zapłaty składek na ubezpieczenia społeczne. Sprzeciwia się temu imperatywna regulacja prawa ubezpieczeń społecznych, która wyraźnie stanowi, że diety i inne należności z tytułu podróży służbowej pracownika - do wysokości określonej w przepisach w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce budżetowej, z tytułu podróży służbowej na obszarze kraju oraz poza jego granicami (§ 2 pkt 15 rozporządzenia MPiPS z 18 grudnia 1998 r.). Ponadto z art.

77⁵ § 1 k.p. wynika, że za wykonywanie na polecenie pracodawcy zadania służbowego poza miejscowością, w której znajduje się siedziba pracodawcy, lub poza stałym miejscem pracy, które nie jest „mobilnym” miejscem wykonywania zatrudnienia, pracownikom obligatoryjnie przysługują należności z tytułu podróży służbowej wtedy, gdy niemożliwe jest wykonanie obowiązków pracowniczych bez konieczności lub potrzeby korzystania z „nomadycznego” wyżywienia i noclegów, z których pracownik nie może skorzystać w miejscu stałego zamieszkania lub pobytu, w którym wskutek polecenia pracodawcy nie realizuje ponadto prawa do pracowniczego lub rodzinnego odpoczynku. W tym kontekście kontrowersyjna jest taka interpretacja jednostronnie bezwzględnie obowiązujących przepisów Kodeksu pracy o należnościach z tytułu podróży, która ze względu na możliwe niekiedy pokrzywdzenie pracowników wskutek ustalania zaniżonych wynagrodzeń zasadniczych kierowców zatrudnionych w transporcie międzynarodowym, które mają im „wyrównywać” wysokie diety i koszty zagranicznych noclegów, nie może ich pozbawiać lub uszczuplać przysługujących i wypłacanych im należności koniecznych do pokrycia oczywiście zwiększonych wydatków na wyżywienie lub noclegi poza stałym miejscem zamieszkania lub pobytu pracownika w ramach odbywanych służbowych przejazdów międzynarodowych. Przeciwnie, należności na pokrycie takich zwiększonych potrzeb przysługują pracownikom nawet wtedy, gdy układ zbiorowy pracy, regulamin wynagradzania lub umowa o pracę nie zawierają adekwatnych postanowień, bo w takich sytuacjach z mocy samego prawa (art. 77⁵ § 5 k.p.) pracownikowi przysługują należności na podstawie odpowiednio stosowanych przepisów, o których mowa w art. 77⁵ § 2 k.p. Z wydanego z upoważnienia ustawowego zawartego w tym przepisie rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju (Dz. U. Nr 236, poz. 1991 ze zm.) wynika, że pracownikom odbywającym podróże służbowe poza granicami kraju w terminie i w państwie określonym przez pracodawcę przysługują: 1) diety; 2) zwrot kosztów: a) przejazdów i dojazdów, b) noclegów, c) innych wydatków, określonych przez pracodawcę odpowiednio do uzasadnionych (§ 2), a każdorazowy czas pobytu

pracownika poza granicami kraju liczy się przy podróży odbywanej środkami komunikacji lądowej - od chwili przekroczenia granicy polskiej w drodze za granicę do chwili przekroczenia granicy polskiej w drodze powrotnej do kraju. Oznacza to, że wywołująca kontrowersje jurysdykcyjne praktyka ustalania przez pracodawców niskich wynagrodzeń zasadniczych kierowcom pracującym w transporcie międzynarodowym może i powinna być korygowana w ramach prawidłowego stosowania i odpowiedniej wykładni przepisów Kodeksu pracy normujących zasady ustalenia wysokości wynagrodzenia za pracę (art. 78 k.p.) oraz przepisów o wynagrodzeniu za wykonywanie pracy w godzinach nadliczbowych (art. 151 i nast. k.p.), bez możliwości sądowego przypisywania należności otrzymywanym z tytułu odbywanych zagranicznych wyjazdów służbowych innego charakteru prawnego, niż uzgodniony przez strony stosunku pracy, a w szczególności uznawania tych należności za wynagrodzenie za pracę, stanowiące przychód z wykonywanego zatrudnienia dla celów wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne, skoro także zagraniczne diety i inne należności przysługujące z tytułu podróży służbowej pracownika z mocy wyraźnego przepisu prawa ubezpieczeń społecznych nie stanowią, a zatem nie mogą być brane pod uwagę przy ustalaniu podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne (§ 2 pkt 15 rozporządzenia MPiPS z 18 grudnia 1998 r.). Oznacza to, że diety i inne należności wypłacane kierowcom zatrudnionym w transporcie międzynarodowym, które służą zaspokojeniu zwiększonych wydatków na wyżywienie, noclegi lub inne usprawiedliwione potrzeby związane z odbywaniem transportu międzynarodowego, gdy niemożliwe jest realizowanie obowiązków pracowniczych bez pozbawiania pracownika prawa do wyżywienia, noclegu i odpoczynku w miejscu jego stałego zamieszkania lub pobytu, nie mają charakteru wynagrodzenia za pracę wykonaną w ramach stosunku pracy, a przez to nie stanowią przychodu w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych, osiąganego przez pracowników u pracodawcy z tytułu zatrudnienia w ramach stosunku pracy ani podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne (§ 2 pkt 15 rozporządzenia MPiPS z 18 grudnia 1998 r.).

Taki kierunek wykładni potwierdza ustawa z dnia 12 lutego 2010 r. zmieniająca między innymi ustawę z dnia 16 kwietnia 2004 r. o czasie pracy

kierowców (Dz. U. Nr 92, poz. 879 ze zm.), w której dodano art. 2 pkt 7 i art. 21a. W uzasadnieniu projektu tej ustawy nowelizującej wyraźnie podkreślono, że „proponowana zmiana, regulując kwestie diet dla kierowców porządkuje sprawy związane z czasem pracy kierowców, stosownie do orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 19 listopada 2008 r. (Sygn. akt II PZP 11/08), na mocy którego pracownicy zatrudnieni na stanowisku kierowcy zostali pozbawieni świadczeń z tytułu podróży służbowej w ramach wykonywanej pracy. Proponowane rozwiązanie umożliwi jednoznaczna kwalifikację podróży służbowej. Tym samym przedsiębiorcy nie poniosą dodatkowych kosztów z tytułu kosztów osobowych zatrudnionych pracowników”. Oznaczało to, że ustawodawca inaczej ocenił kierunek wykładni ustalony w wymienionej uchwale składu powiększonego Sądu Najwyższego z dnia 19 listopada 2008 r., II PZP 11/08, w zakresie odmiennej oceny należności z tytułu podróży służbowych kierowców i „uporządkował” kontrowersje dotyczące czasu pracy kierowców, wprowadzając ustawową definicję podróży służbowej kierowców. Zgodnie z art. 2 pkt 7 ustawy o czasie pracy kierowców, pod pojęciem podróży służbowej należy rozumieć każde zadanie służbowe polegające na wykonywaniu na polecenie pracodawcy przewozu drogowego lub wyjazdu poza miejscowość stanowiącą siedzibę pracodawcy. Definicja ta ostatecznie przesądza, że stałym miejscem pracy kierowców jest siedziba pracodawcy lub inne miejsce prowadzenia przezeń działalności przewozowej, w szczególności filie, przedstawicielstwa i oddziały, a nie obszar, na którym pracodawca prowadzi działalność, a kierowcy wykonują usługi przewozowe. Takie interpretacyjne przesłanie wynika z dodanego art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców, który potwierdza, że kierowcy w podróży służbowej przysługują należności na pokrycie kosztów związanych z wykonywaniem tego zadania służbowego, ustalone na zasadach określonych w przepisach art. 77⁵ § 3-5 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. - Kodeks pracy. To ustawowe doprecyzowanie definicji podróży służbowej pracowników zatrudnionych na stanowiskach kierowców i przysługiwania im należności z tytułu podróży służbowej, odbywanej na polecenie pracodawcy w czasie wyjazdów poza siedzibę pracodawcy, wynikało z przekonującego założenia, że należności z tytułu zagranicznych przejazdów służbowych nie mogli być pozbawieni zatrudnieni w transporcie międzynarodowym kierowcy, którzy rzeczywiście korzystali

z wypłacanych im przez pracodawców świadczeń związanych z wyżywieniem, noclegami i pracowniczym odpoczynkiem w oderwaniu od rodziny lub miejsca stałego zamieszkania lub pobytu, gdy imperatywne brzmienie regulacji prawa ubezpieczeń społecznych wyłącza tego typu należności z podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne (§ 2 pkt 15 rozporządzenia MPiPS z 18 grudnia 1998 r.). W ocenie składu orzekającego porządkujący charakter zmienionych przepisów o czasie pracy kierowców ma znaczenie normatywne tylko o tyle, że aktualnie z przepisów art. 21a oraz art. 2 pkt 7 ustawy o czasie pracy kierowców jednoznacznie wynika, iż w ramach odbywanych wyjazdów zagranicznych kierowcom przysługują należności na pokrycie kosztów związanych z realizacją zleconych im zadań służbowych poza siedzibą pracodawcy, których kierowcy nie mogli wykonać w granicach umówionej dniówki pracy oraz bez ograniczenia możliwości wyżywienia i rodzinnego lub pracowniczego odpoczynku w miejscu stałego zamieszkania lub pobytu.

To, że obejmująca wymienione przepisy nowelizacja ustawy o czasie pracy kierowców weszła w życie w dniu 3 kwietnia 2010 r., a zatem przed wydaniem zaskarżonego wyroku, nie wyklucza uwzględniania wymowy art. 21a w związku z art. 2 pkt 7 przy osądzaniu trwających („zastanych”) spraw z zakresu ubezpieczeń społecznych, także na gruncie art. 7 ustawy nowelizującej, który stanowi, że przepis art. 21a ustawy zmienianej w art. 4, w brzmieniu nadanym ustawą nowelizującą stosuje się w sprawach administracyjnych, postępowań podatkowych, o wykroczenia, karnych lub w karnych skarbowych wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy. Na brak takich przeszkód zwrócił uwagę Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 20 maja 2011 r., II UK 349/10 (dotychczas niepublikowany), argumentując, że wprawdzie z art. 7 ustawy nowelizującej wynika zasada działania nowej ustawy tylko w odniesieniu do postępowań wymienionych w tym przepisie, ale regulacja ta nie sprzeciwia się uwzględnieniu normatywnej zawartości porządkujących problematykę czasu pracy kierowców przepisów art. 21a w związku z art. 2 pkt 7 ustawy o czasie pracy kierowców już z powinności wyrokowania według stanu prawnego z chwili zamknięcia rozprawy (art. 316 k.p.c.). Sąd Najwyższy podkreślił też, że odmienne rozumienie art. 7 ustawy nowelizującej, które prowadziłoby do nałożenia obowiązku stosowania art. 21a w związku z art. 2

pkt 7 ustawy o czasie pracy kierowców na podstawie decyzji organu rentowego sprzecznej z § 2 pkt 15 rozporządzenia MPiPS z 18 grudnia 1998 r. byłoby konstytucyjnie i jurysdykcyjnie wątpliwe, gdyż kolidowałoby z konstytucyjną zasadą równości oraz z zasadą równego traktowania i niedyskryminacji płatników składek, a przede wszystkim z czytelnie wyrażonym w przebiegu procesu legislacyjnego „porządkującym” zamysłem ustawodawcy, który jednoznacznie potwierdził, że nie ma podstaw prawnych ani uzasadnienia do ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne od diet i innych należności z tytułu podróży służbowych, które z mocy przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych nie są opodatkowane, a na podstawie § 2 pkt 15 rozporządzenia MPiPS z 18 grudnia 1998 r. nie stanowią podstawy wymiaru takich składek. Skoro w rozumieniu przepisów podatkowych należności te nigdy nie stanowiły przychodów ze stosunku pracy oraz były i nadal są wolne od podatku dochodowego, przeto nie mogły być one w opozycji do przepisów prawa podatkowego odmiennie kwalifikowane jako składniki wynagrodzenia za pracę wykonaną dla celów ustalenia podstawy wymiaru składek na pracownicze ubezpieczenia społeczne, bo tę ustala się wyłącznie od przychodu w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych, osiąganego przez pracowników u pracodawcy z tytułu zatrudnienia w ramach stosunku pracy (§ 1 wymienionego rozporządzenia). Żadna metoda wykładni sądowej nie mogła zatem prowadzić ani wymusić legalności uznawania nieopodatkowanych należności przeznaczonych na pokrycie oczywiście zwiększonych kosztów utrzymania i noclegów za granicą za elementy wynagrodzenia za pracę wykonaną, stanowiące koszty uzyskania przychodów z tytułu wykonywanego zatrudnienia, bo diety i inne należności z tytułu wyjazdów służbowych nie są przychodem ze stosunku pracy w rozumieniu przepisów prawa podatkowego, a w konsekwencji nie stanowią podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne (§ 2 pkt 15 rozporządzenia MPiPS z 18 grudnia 1998 r.). Mając powyższe na uwadze skład orzekający uznał, że diety i inne należności wypłacane kierowcom zatrudnionym w transporcie międzynarodowym tytułem rekompensaty ponoszonych zwiększonych wydatków na wyżywienie, noclegi lub inne usprawiedliwione potrzeby związane z odbywaniem zagranicznych wyjazdów służbowych, które nie mogły być zrealizowane bez oderwania od centrum

realizowania spraw życiowych pracownika lub ograniczenia możliwości wyżywienia, pracowniczego lub rodzinnego wypoczynku oraz noclegów w stałym miejscu zamieszkania lub pobytu, nie mają natury prawnej wynagrodzenia za pracę wykonaną i nie są przychodem w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych, osiąganego przez pracowników u pracodawcy z tytułu zatrudnienia (§ 1 rozporządzenia MPiPS z 18 grudnia 1998 r.), a w konsekwencji nie stanowią podstawy wymiaru składek na pracownicze ubezpieczenia społeczne (§ 2 pkt 15 tego rozporządzenia).

W takich okolicznościach Sąd Najwyższy wyrokował jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁵ k.p.c.